

ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

20 ІСТОРІЙ УСПІХУ РОКІВ

Київ, Україна.
2025

1 ЛЮТОГО 2025 РОКУ ЦЕДЕМ ВІДЗНАЧАЄ 20 РОКІВ ІЗ ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ. З ЦІЄЇ НАГОДИ МИ ПІДБИВАЄМО ПІДСУМКИ РОБОТИ Й ДІЛИМОСЯ (СИМВОЛІЧНО) 20 ІСТОРІЯМИ ПРО ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ, ЯКІ ВІДБУЛИСЯ ЗА НАШОЇ УЧАСТІ.

1	Україна впливає на світовий порядок денний у сфері доступу до інформації	6
2	Громадянське суспільство стало суб'єктом, що формує порядок денний реформ і допомагає владі реалізувати його	8
3	Сформована база даних про українських суддів	10
4	В Україні запрацювало суспільне мовлення	12
5	Закон про медіа запровадив нові правила гри в медійному просторі України	14
6	Державні та комунальні медіа стали незалежними й переформатували свою роботу	16
7	Перше в історії попередження за фейкові новини після висновку НМР	18
8	Літня школа медійного права об'єднала практиків галузі з більш як десяти країн	20
9	Державні службовці систематично навчаються протидіяти дезінформації	22
10	Meta вдосконалює свої алгоритми на українських кейсах	24
11	Нічого для ОГС без ОГС: перша методологія й перша незалежна оцінка ризиків неприбуткових організацій у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ в Україні	26
12	Нові рішення, що захищають права волонтерів та організацій, які залучають волонтерів	28
13	Менторство організацій громадянського суспільства стало звичною практикою	30
14	Громадянське суспільство формує візію свого розвитку, стратегію роботи і співпрацює з державою	32
15	Особиста й громадянська відповідальність стала трендом	34
16	Бізнес самостійно створює правила етичного та відповідального використання штучного інтелекту	36
17	Утричі більше водіїв пристібаються в авто	38
18	Громадські місця вільні від куріння й реклами тютюнових виробів	40
19	Неформальна освіта, що швидко реагує на запити різних цільових аудиторій	42
20	Нове покоління, що розуміє зміст реформ і стає їх частиною	44

Укладачка
МАР'ЯНА ДОБОНІ

НА ПОЧАТКУ ЛЮТОГО 2025 РОКУ ЦЕДЕМ ВІДЗНАЧАЄ 20 РОКІВ ІЗ ДНЯ ЗАСНУВАННЯ. ЦЬОГО Ж ЛЮТОГО ВИПОВНЮЄТЬСЯ ТРИ РОКИ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ. МИ ЗУСТРІЧАЄМО НАШ ЮВІЛЕЙ У НЕЛЕГКИЙ ЧАС.

Та поки північний сусід покладає свої ре-сурси й енергію на знищення нашої держави та нації, українське громадянське суспільство продовжує допомагати державі й розвивається, попри все.

У цьому велика відмінність і світоглядна прірва між Україною та Росією.

Більшість українців [вірить у те, що вони від-повідають](#) за свою долю та долю країни. І ми радіємо цьому, адже місяя ЦЕДЕМ — сприяти розвитку суспільства активних і відповідальних громадян.

Наші північні сусіди вкладають у минуле й небуття. Українці — у своє майбутнє й розвиток.

Читаючи наші 20 історій успіху, ви побачите, що нам вдалося в цьому напрямі. Проте це далеко не все, адже за 20 років було зроблено чимало.

Сьогодні я вдячно згадую кожного й кожную, хто йшов і йде з нами цим шляхом.

Я дякую нашим партнерам, друзям, колегам, однокумцям. Усім, хто був із нами всі ці роки.

Цього лютого за вікнами нашого офісу в Києві летять російські ракети й шахеди, деякі наші колеги служать у війську, інші волонтерять і допомагають, чим можуть. Нам усім бракує безпеки й упевненості в завтрашньому дні. Але є те, що підтримує й об'єднує всіх нас, — це віра у нашу силу, згуртованість і Перемогу.

20 років ЦЕДЕМ разом із вами будує відповідальне суспільство в Україні.

**Адже хто, як не ми?
З вдячністю,**

ОЛЕСЯ ХОЛОПІК
директорка ЦЕДЕМ

Наприкінці 2004 року в Україні перемогла Помаранчева революція. Коли в січні 2005-го Президентом України став Віктор Ющенко, для країни відкрилися можливості для демократичних реформ. Інститут медіа права (як спочатку називалася організація) є ініціативою, створеною під час Майдану та з великою вірою в те, що організації громадянського суспільства можуть робити великий внесок у побудову державних інституцій, у зміну суспільних норм і зміну поведінки громадян.

Свобода слова та реформи у сфері медіа були першими темами, у яких працювала організація. Знадобилося 10 років і ще одна революція, щоб досягнути сталих успіхів із суспільним мовленням і реформою державних газет. З часом напрями розширилися: судова реформа, Рух ЧЕСНО, Кампанія «За безпечні дороги», Відкритий університет реформ, «Київ без тютюнового диму» та багато інших проєктів, які успішно реалізувала команда ЦЕДЕМ.

Дякую всім, хто ці 20 років був разом із нами!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО,
засновник організації,
директор у 2005–2020 рр.

Коли ми створювали організацію, інформаційне та медійне право були молодими напрямками в юриспруденції, а на тлі бурхливого розвитку технологій вабили можливістю пошуку відповідей на ще багато питань. Сьогодні в нас є Закон про доступ до публічної інформації, Закон про медіа, існує суспільне мовлення — і це результат у тому числі нашої з партнерами роботи. Ми цим пишаємося.

ІГОР РОЗКЛАДАЙ,
засновник організації, заступник директорки,
головний експерт із медійного права та модерації контенту
в соціальних мережах ЦЕДЕМ

Ми заснували організацію 20 років тому, коли в Україні існував запит на ініціативи, покликані гармонізувати національне законодавство до найкращих світових стандартів, на аналітичні продукти на тему свободи вираження, а також освітні заходи для журналістів та активістів. Важливою подією також стало ухвалення Закону про доступ до публічної інформації, який був розроблений і впроваджений за участі експертів організації і який став рушієм для багатьох подальших ініціатив та проєктів організації. Зокрема, ЦЕДЕМ надавав підтримку в низці судових справ на національному рівні і в Європейському суді з прав людини. Мені приємно, що ключову на зараз справу про доступ до інформації «ЦЕДЕМ проти України» цитують майже в кожному наступному рішенні ЄСПЛ у цій галузі. Це свідчить про важливу роль організації у формуванні європейських стандартів щодо балансування права на інформацію та права на приватність.

ТЕТЯНА ОЛЕКСІЮК,
засновниця організації, Віцепрезидентка Access Info Group (Групи спеціалістів з моніторингу імплементації Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів)

Центр демократії та верховенства права, або ЦЕДЕМ, — аналітично-адвокатський центр, що спрямовує свої зусилля на розвиток незалежних медіа, громадянського суспільства та побудову правової держави в Україні.

Організація заснована **1 лютого 2005 року** з ініціативи медіаюриста Тараса Шевченка разом із колегами Ігорем Розкладаєм і Тетяною Олексіюк і спочатку називалася Інститут медіа права. Її діяльність була спрямована на сприяння розвитку суспільства через незаангажовану, професійну медіаекспертизу, розроблення й імплементацію якісного медіазаконодавства, медіаосвіту, судовий захист прав журналістів і громадян, захист свободи слова та основоположних прав людини.

Упродовж 2013–2014 рр. організація зробила потужний стрибок у своїй діяльності, уперше отримавши інституційну підтримку від Шведського агентства з міжнародної співпраці та розвитку (Sida), завдяки чому інституційно зміцніла.

У 2016 році Інститут медіа права змінив назву на Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ), таким чином підсумувавши зміни в структурі, напрямках і масштабах діяльності, які відбулися впродовж останніх років.

З 2012 року організація щороку проходить фінансовий аудит за участі незалежних експертів, таким чином реалізуючи політику прозорості й публічно звітуючи про свій фінансовий стан.

З часу заснування ЦЕДЕМ працює з українськими та закордонними ОГС, українськими органами влади, міжнародними інституціями, а також входить до складу коаліцій громадських організацій.

МІСІЯ ЦЕДЕМ — СПРИЯТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА АКТИВНИХ ТА ВІДПОВІДАЛЬНИХ ГРОМАДЯН.

ЦІННОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ:

- відповідальність;
- проактивність;
- результативність;
- незаангажованість.

Утілюючи свою місію та керуючись цінностями, ЦЕДЕМ зосереджує свою роботу в трьох напрямках: верховенство права, незалежні медіа та громадянське суспільство.

ДЛЯ ЦЬОГО ЕКСПЕРТИ ЦЕДЕМ:

- розробляють та адвокатують якісне законодавство;
- відстежують і протидіють загрозливому законодавству;
- надають незаангажовану правову експертизу;

- консультують журналістів, волонтерів, ОГС, громадських активістів і представників офіційних інституцій;
- реалізують освітні програми для різних аудиторій;
- підтримують і розвивають громадські ініціативи;
- зміцнюють організаційну спроможність ОГС і їх коаліцій;
- інформують громадян про їхні права та обов'язки під час війни;
- розвивають культуру фізичної, правової, цифрової та ментальної безпеки ОГС, активістів і журналістів;
- працюють над впровадженням підзвітності влади й утвердженням верховенства права;
- розвивають партнерські відносини з органами державної влади;
- проводять інформаційні кампанії та акції прямої дії.

УКРАЇНА ВПЛИВАЄ НА СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ

У 2011 році набув чинності Закон України «Про доступ до публічної інформації», у підготовці й просуванні якого брали участь експерти ЦЕДЕМ. Він запустив трансформаційні процеси в Україні, змінюючи ставлення громадян до державної влади як до підзвітної та відкритої системи.

Надалі експерти організації зосередилися на його втіленні на практиці як цілісної екосистеми, зокрема навчаючи чиновників, журналістів і громадян, готуючи практичні посібники й освітні курси, розробляючи й адвокатуючи законопроекти, необхідні для повного впровадження Закону про доступ до публічної інформації, подаючи й вигравши справи в Європейському суді з прав людини.

У 2016 році ЦЕДЕМ ініціював адвокаційну кампанію на підтримку ратифікації Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів (Конвенція Тромсе), що гарантує загальне право на доступ до офіційних документів державних органів.

20 травня 2020 року парламент ухвалив відповідний закон — Україна стала десятою країною, яка ратифікувала конвенцію, і водночас запустила її дію. У 2022 році представниця України Тетяна Олексіук, співзасновниця ЦЕДЕМ, увійшла до Групи спеціалістів з імплементації конвенції, де моніторить дотримання її положень в Україні, а також представляє експертне середовище України, бере участь у міжнародних дискусіях і виробленні пропозицій для вдосконалення процедур доступу до інформації.

Конвенція Тромсе — це яскравий приклад того, що Україна може бути не лише учасником глобальних ініціатив, а й рушієм їх подальшого розвитку.

ІГОР РОЗКЛАДАЙ,
заступник директорки, головний експерт із медійного права та модерації контенту в соціальних мережах ЦЕДЕМ

РОЛЬ ЦЕДЕМ У ПРОСУВАННІ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2011

Ухвалено Закон України «Про доступ до публічної інформації»

Співавтори — експерти ЦЕДЕМ.

Підготовлено посібник «Методичні рекомендації щодо практичного впровадження Закону України «Про доступ до публічної інформації»»

Співавтор — Ігор Розкладай.

2012

Підготовлено Науково-практичний коментар до Закону України «Про доступ до публічної інформації»

Один із чотирьох авторів — Тарас Шевченко.

2014

Ухвалено законопроект № 0947, що гармонізує національне законодавство про доступ до інформації

ЦЕДЕМ із 2011 року брав участь у розробленні закону, адвокатував його ухвалення у співпраці з організаціями-партнерами.

2016

Підготовлено практичний посібник «Як оскаржити порушення права на доступ до публічної інформації?»

Автори — експерти ЦЕДЕМ.

Ухвалено постанову Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації» № 10

Експерти ЦЕДЕМ брали участь у розробленні постанови.

2017

Створено онлайн-конструктор позовної заяви — інтерактивний інструмент, що допомагає створити позовну заяву про оскарження відмови розпорядника надати інформацію на запит

Розробник — ЦЕДЕМ.

Опубліковано безкоштовний онлайн-курс «Доступ до публічної інформації: від А до Я» на платформі «Prometheus»

Автори — експерти ЦЕДЕМ Віта Володовська, Тетяна Олексіук та Ігор Розкладай.

2016–2020

Підписано й ратифіковано Конвенцію Ради Європи про доступ до офіційних документів (Конвенція Тромсе) ЦЕДЕМ ініціював адвокаційну кампанію на підтримку підписання та ратифікації конвенції.

2020

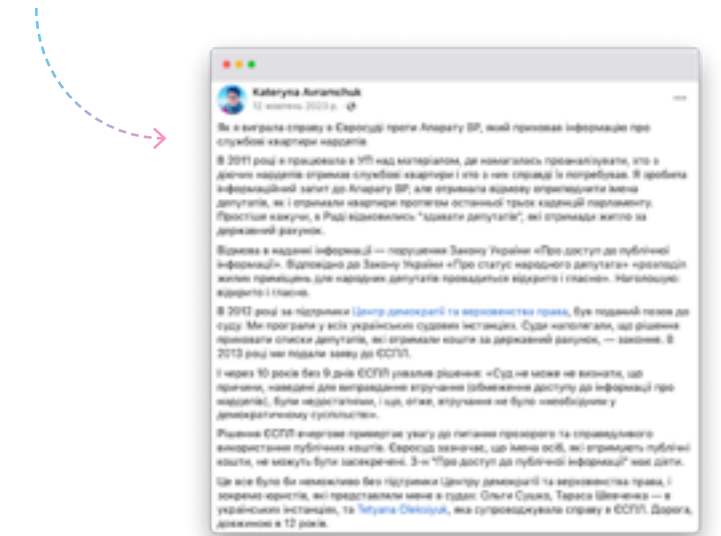
Перемога в ЄСПЛ у справі «ЦЕДЕМ проти України»

ЦЕДЕМ оскаржив відмову Центральної виборчої комісії надати автобіографії кандидатів на парламентських виборах, яка порушує статтю 10 Конвенції. ЦЕДЕМ запитував цю публічну інформацію ще напередодні парламентських виборів 2014 року.

2023

Перемога в ЄСПЛ у справі «Аврамчук проти України»

ЦЕДЕМ понад десять років надавав юридичну підтримку в справі, оскаржуючи заборону на доступ до інформації про державних службовців і їхні привілеї.

2024

Починаючи з 2011, понад 3,5 тисячі держслужбовців, суддів і журналістів пройшли тренінги ЦЕДЕМ із питань доступу до публічної інформації, зокрема в умовах воєнного стану.

Такі навчання сприяють кращому розумінню законодавства та відповідальності розпорядників інформації та запитувачів.

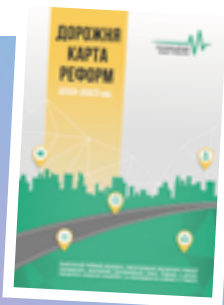
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО СТАЛО СУБ'ЄКТОМ, ЩО ФОРМУЄ ПОРЯДОК ДЕННИЙ РЕФОРМ І ДОПОМАГАЄ ВЛАДІ РЕАЛІЗУВАТИ ЙОГО

7 березня 2019 року коаліція «Реанімаційний пакет реформ» відзначила 5 років роботи. Народжений під час Революції Гідності РПР структурував діяльність громадянського суспільства — окремих фахівців і громадських організацій, — щоб пропонувати свій порядок денний і пріоритети реформ Парламенту.

ЦЕДЕМ (тоді — Інститут медіа права) долучився до інституційного розвитку РПР. Зокрема, допоміг розробити структуру експертного об'єднання, підготувати внутрішні політики й процедури, побудувати систему менеджменту й адвокації. Так коаліція отримала трирівневу структуру урядування (збори організацій — рада — експертні

Дорожня карта реформ на 2019–2023 рр. — аналітичний документ, що містить бачення реформування та розвитку країни у 21 сфері державної політики. Дорожні карти реформ на різні періоди, які готували експерти РПР упродовж п'яти років, відігравали роль адвокаційного інструменту, ідентифікуючи проблеми в пріоритетних для реформування сферах і пропонуючи конкретні кроки для їх розв'язання.

групи) і виконавчий орган — секретаріат. З 2014 по 2019 року Тарас Шевченко був співголовою Ради РПР, органу стратегічного управління. Експерти ЦЕДЕМ упродовж цього часу працювали щонайменше в п'яти експертних групах — медійна, судова, антикорупційна, податкова реформи, реформа політики національної пам'яті. Окрім того, протягом п'яти років ЦЕДЕМ надавав організаційну та фінансову підтримку РПР, залучаючи фінансування від міжнародних донорів.

Реанімаційний пакет реформ був створений під час Революції Гідності. І як ініціатива, народжена Майданом, мав фактичний мандат спілкуватися з владою від імені Майдану. Завдяки цьому влада була максимально відкрита до спілкування з експертами РПР. Офіс коаліції, який орендував ЦЕДЕМ, став місцем зустрічей із міністрами, написання законів, заснування нових організацій та ініціатив. Для громадянського суспільства України РПР став унікальною ініціативою.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО,
співголова Ради РПР у 2014–2019 рр.

Загалом за перші п'ять років діяльності РПР Верховна Рада України ухвалила понад сто законопроектів, які підтримувала й просувала коаліція. РПР брав участь у створенні системи антикорупційних органів (АРМА, НАЗК, САП), запуску суспільного мовлення, запровадженні системи електронних конкурентних публічних закупівель ProZorro, розкритті інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи тощо, декомунізаційних процесах.

У 2019 році ЦЕДЕМ розробив і запропонував план перетворення неформальної коаліції в юридичну особу — громадську спілку. ГС «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ» було [засновано](#) в травні 2019 року. Засновниками виступили 25 громадських організацій. Серед них — ЦЕДЕМ.

3 СФОРМОВАНА БАЗА ДАНИХ ПРО УКРАЇНСЬКИХ СУДДІВ

Після Революції Гідності в суспільстві з'явився запит на системні зміни, зокрема результативну реформу судової системи та активну участь громадськості в ній. Як наслідок, ЦЕДЕМ як один із засновників «Руху ЧЕСНО» влітку 2016 року запустив довгострокову кампанію громадського контролю «ЧЕСНО. Фільтруй суд!» — майже

одночасно з ухваленням змін до Конституції України щодо правосуддя.

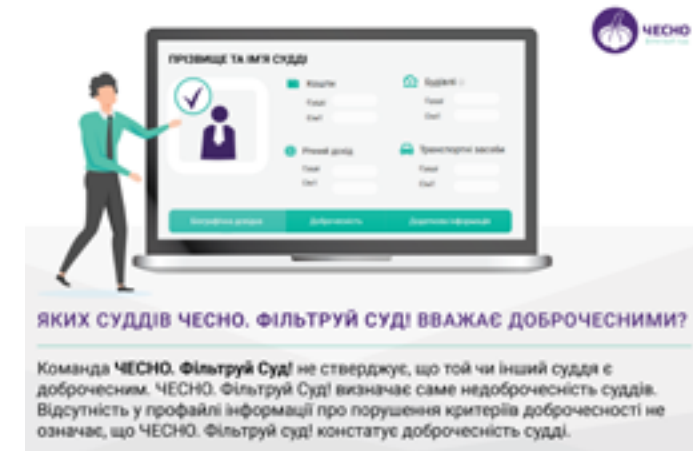
Кампанія була спрямована на активізацію суспільства задля очищення суддівських лав від недоброчесних суддів й утвердження справедливого суду в Україні.

З 2016 року команда юристів, аналітиків, комунікацій-

ників і регіональних координаторів «ЧЕСНО. Фільтруй суд!» здійснювала моніторинг конкурсів на посаду судді у Верховний Суд і Вищий антикорупційний суд, відстежувала кваліфікаційне оцінювання суддів, аналізувала кандидатів на вакантні посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя.

Одним із результатів кампанії стала [онлайн-база](#) з більш як **5 тисячами суддівських профайлів**, презентована наприкінці 2020 року.

Суддів оцінювали за п'ятьма критеріями, головним серед яких була доброчесність. Усю інформацію аналітики збирали винятково з відкритих джерел: декларацій самих суддів, відкритих реєстрів, судових рішень. Важливо, що перед публікацією профайлу «ЧЕСНО. Фільтруй суд!» направляв офіційний запит суддям, таким чином надаючи їм можливість уточнити, перевірити, підтвердити або спростувати зібрану інформацію.

П'ять критеріїв доброчесності судді:

- непричетність до корупції або кримінальних правопорушень
- непричетність до ухвалення сумнівних рішень
- відповідність стилю життя задекларованим доходам та прозорість статків
- непричетність до порушення прав людини
- дотримання норм професійної етики

Профайли — це своєрідні «портрети» служителів Фемиди, судово енциклопедія, якою можуть скористатися всі зацікавлені в судовій тематиці: журналісти, активісти, правники та самі судді.

Так, для прикладу, на профайли суддів, підготовлені в межах кампанії громадського контролю «ЧЕСНО. Фільтруй суд!», [покладається](#) у своїх висновках Громадська рада доброчесності, незалежний громадський орган, який бере участь в оцінюванні відповідності суддів і кандидатів на суддівські посади критеріям доброчесності та професійної етики.

З питань безпеки доступ до бази під час війни відкривається за запитом.

«Рух ЧЕСНО» — це громадський рух, що має на меті стимулювати прозорість, підзвітність і відкритість представників влади та запит на якісну політику серед громадян. Започаткований групою організації та активістів у 2011 році — рівно за рік до чергових парламентських виборів в Україні.

До 2019 року ЦЕДЕМ здійснював методологічну та юридичну підтримку діяльності руху, зокрема забезпечував юридичний аналіз матеріалів про політиків і чиновників. Кампанія «ЧЕСНО. Фільтруй суд!» ініційована у 2016 році в межах «Руху ЧЕСНО».

В УКРАЇНІ ЗАПРАЦЮВАЛО СУСПІЛЬНЕ МОВЛЕННЯ

У 2005 році робоча група з розроблення нової редакції Закону України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» взяла за основу текст законопроекту, розробленого Тарасом Шевченком, тодішнім директором Інституту медіа права (зараз — ЦЕДЕМ), проте на той час народним депутатам не вистачило політичної волі ухвалити закон. Лише за десять років вдалося ухвалити зміни до закону «Про Суспільне телебачення і радіомовлення», які запустили трансформацію 31 державної установи.

19 січня 2017 року нарешті було зареєстровано Національну суспільну телерадіокомпанію України (НСТУ), що стало офіційним початком роботи суспільного мовника в Україні.

Протягом дванадцяти років ЦЕДЕМ брав активну участь у всіх без винятку ініціативах щодо адвокації суспільного мовлення.

Так, наприклад, парламент нового скликання в липні 2013 року схвалив у першому читанні законопроект «Про Суспільне телебачення і телерадіомовлення», розроблений за участі експертів ЦЕДЕМ. Голосування за нього було частиною підготовки до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Урешті, після Революції Гідності, у квітні 2014 року, було ухвалено Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», що також містив пропозиції ЦЕДЕМ. Завдяки поправкам до закону 2015 року, які розробила й просувала в тому числі організація, udało створити практичний механізм перетворення державних телерадіокомпаній у єдиний суспільний мовник, а також суттєво посилити гарантії незалежності НСТУ. У 2016 році Тарас Шевченко, тодішній директор ЦЕДЕМ, увійшов до Наглядової ради суспільного мовника.

Після створення НСТУ експерти ЦЕДЕМ стали спів-авторами Положення про конкурс з обрання Голови та

Суспільне — це не про рейтинги, а про цінності та демократію як таку. Суспільне має нарощувати аудиторію, дбати про якісний контент і здобувати довіру глядача.

ІГОР РОЗКЛАДАЙ,
заступник директорки, головний експерт із медійного права та модерації контенту в соціальних мережах ЦЕДЕМ

членів Правління НСТУ, Редакційного статуту. Організація продовжує адвокатувати незалежність і належне фінансування мовника, допомагає з політиками, а також проводить навчання для працівників на тему змін до законодавства, можливостей доступу до інформації, з питань дифамації та авторського права.

5 ЗАКОН ПРО МЕДІА ЗАПРОВАДИВ НОВІ ПРАВИЛА ГРИ В МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

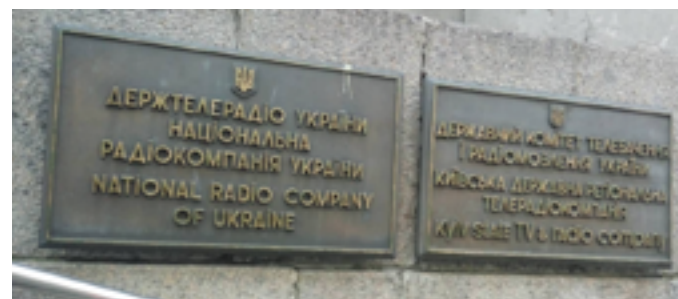

31 березня 2023 року набув чинності Закон України «Про медіа», ухвалений у 2022 році на виконання зобов'язань України перед Європейським Союзом у межах Угоди про асоціацію та семи вимог щодо статусу України як кандидата в члени ЄС.

Експерти ЦЕДЕМ спільно з представниками медійних громадських організацій і галузевих об'єднань працювали над створенням аудіовізуального, а пізніше медійного законопроекту, починаючи з 2012 року. Окрім того, усі ці роки вони входили до складу численних робочих груп, які працювали над комплексним оновленням законодавства, що врешті вилилося у створення законопроекту «Про медіа». У 2022 році ЦЕДЕМ розгорнув інформаційну кампанію, розповідаючи про запропоновані законопроект [зміни](#) й [дискутуючи](#) з приводу його окремих норм.

Ухвалення Закону України «Про медіа» — це перше серйозне оновлення медійного законодавства з початку 1990-х років. Він змінює підхід до взаємин держави та ринку й охоплює більше технологій постачання контенту, ніж раніше.

Так, закон запроваджує нові правила існування онлайн-медіа, передбачає створення органів співрегулювання, надає Національній раді з питань телебачення і радіомовлення повноваження звертатися до соціальних мереж з офіційними запитами та зводить «правила гри» для поширення масової інформації в одному документі. Проте ухвалена редакція не охоплює змін до Виборчого кодексу України щодо принципів інформаційного забезпечення виборів та агітації.

Три основні причини, які актуалізували потребу в новому законі про медіа. По-перше, російська агресія показала, що українське медійне законодавство виявилось неготовим до таких обставин і не мало достатньо інструментів, щоб протистояти дезінформації, пропаганді та брехні російських ЗМІ. По-друге, чинні українські закони не відповідали сучасним викликам конвергентних медіа, соціальних мереж тощо. По-третє, обраний європейський вектор вимагає, щоб правила, які застосовуються в Україні, були схожими на положення європейської директиви.

ІГОР РОЗКЛАДАЙ,
член робочої групи, яка розробляла Закон України «Про медіа»

ДЕРЖАВНІ ТА КОМУНАЛЬНІ МЕДІА СТАЛИ НЕЗАЛЕЖНИМИ Й ПЕРЕФОРМАТУВАЛИ СВОЮ РОБОТУ

Питання про реформування преси стояло на порядку денному ще з початку 2000-х. Проте всі спроби зрушити його натрапляли на шалений опір, і відповідний закон вдалося ухвалити лише в грудні 2015 року. 1 січня 2016 року стартував процес роздержавлення медіа. ЦЕДЕМ працював над розробленням і просуванням цієї реформи із часу заснування організації у 2005 році. Зокрема, ухвалений закон став результатом тривалої інформаційної та адвокаційної кампанії організації.

Закон мав на меті розв'язати дві ключові проблеми — усунути вплив органів державної влади та місцевого са-

моврядування через бюджетні кошти на контент видань і задовольнити право людей на місцях отримувати якісну інформацію та новини.

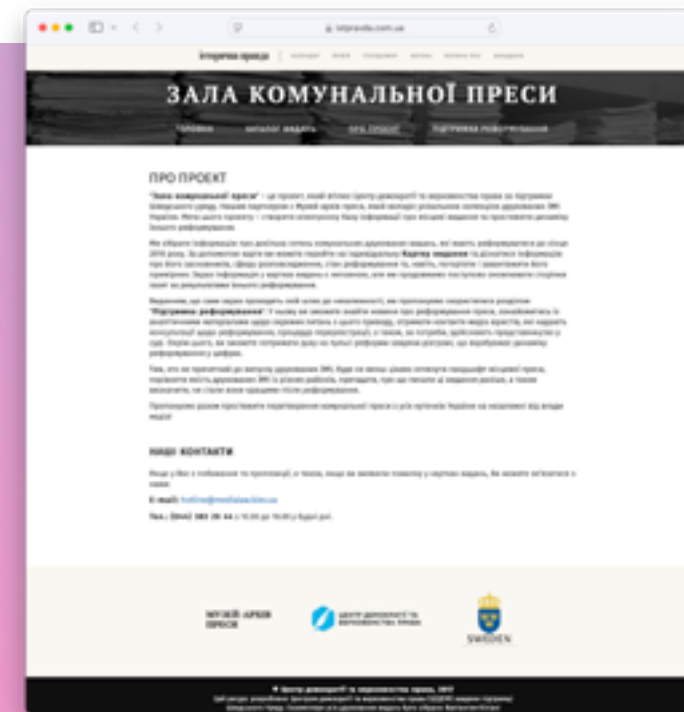
Активна фаза реформи тривала з 2016 до 2018 року. За цей час 424 друковані медіа із 762, що підлягали реформуванню, успішно завершили перетворення. Серед них 401 комунальне і 23 державні видання. Інші медіа мали втратити свідоцтво про державну реєстрацію.

Протягом цього часу ЦЕДЕМ стимулював редакції реформуватися, консультував їх, аналізував проблеми та надавав пропозиції їх розв'язання через законодавчі зміни.

Ухвалення Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих медіа» — приклад того, що ніколи не потрібно здаватися. Він запустив реформу, якої ЦЕДЕМ добивався десять років.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО,
засновник ЦЕДЕМ, директор (2005–2020 рр.)

«Зала комунальної преси» — інтерактивний онлайн-ресурс, на якому зібрані дані про всі комунальні друковані медіа, що підлягають роздержавленню в Україні. Це 638 газет, що мали бути реформовані до кінця 2018 року. Карта створена ЦЕДЕМ у партнерстві з Музеєм-архівом преси та за підтримки Уряду Швеції.

СТАНОМ НА 2015 РІК:

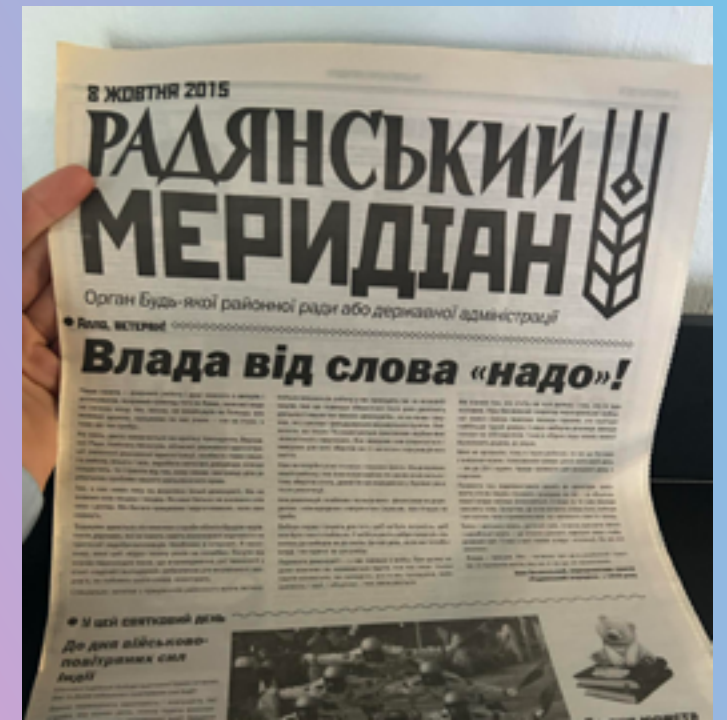
550
ГАЗЕТ ЩОТИЖНЕВИМ НАКЛАДОМ

1+ мільйон
ЕКЗЕМПЛЯРІВ

сотні мільйонів
гривень

НА ПІАР МІСЦЕВОЇ І ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

«Радянський Меридіан» — сатирична газета, здебільшого зібрана зі сканованих статей, надрукованих у так званих «районках», що мала підсвітити неадекватність ситуації, коли в країні випускаються газети за бюджетний кошт. Використовувалася ЦЕДЕМ в адвокаційній кампанії на підтримку законопроекту про роздержавлення друкованих медіа.

7 ПЕРШЕ В ІСТОРІЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗА ФЕЙКОВІ НОВИНИ ПІСЛЯ ВИСНОВКУ НМР

У грудні 2017 року Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення [вперше](#) у своїй практиці розглянула випадок поширення неправдивої інформації телеканалом «NewsOne» і так само вперше у своїй історії покарала медіа за порушення стандартів журналістики, оголосивши попередження. У матеріалі телеканалу, присвяченому начебто слуханням Комітету з фінансових питань Конгресу США щодо корупції в Національному банку України, були порушені законодавчі вимоги до перевірки

інформації та її достовірності, а також етичні стандарти. Одним з аргументів такого [рішення](#) став [висновок](#) Незалежної медійної ради, підготовлений на запит регулятора й представлений секретарем ради на його засіданні. У підсумку Нацрада погодилася з аргументами експертів і визнала, що канал порушив вимоги Закону України «Про телебачення і радіомовлення» про зобов'язання дотримуватися законодавства України та вимог ліцензії й поширювати об'єктивну інформацію.

Незалежна медійна рада (НМР) — громадський консультативний та експертний орган, який просуває високі професійні стандарти журналістики та саморегулювання в медіа, утворений 15 грудня 2015 року з ініціативи ЦЕДЕМ разом із провідними медійними громадськими організаціями — Інститутом масової інформації, Інтерньюз-Україна, Детектор Медіа та Фундацією «Суспільність».

НМР розглядає спірні ситуації щодо недотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації в медіа, а також порушень норм журналістської етики. Окрім експертних висновків щодо розв'язання суперечливих ситуацій, НМР надає рекомендації органам влади та іншим зацікавленим особам задля вдосконалення ними регулювання в медійній сфері.

Усі висновки, коментарі та рекомендації НМР базуються на міжнародних стандартах, національному законодавстві та етичних принципах журналістики.

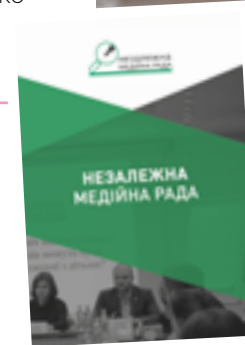
Як саморегулівна організація, рада розглядає спірні питання як із точки зору етики, так і з точки зору права.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО,
голова НМР у 2020 році

Мета рекомендацій НМР — сказати про проблеми, до яких ми небайдужі. Якщо бачимо, що є проблема, котра з різних причин недостатньо артикульована, ми можемо з власної ініціативи ухвалити рішення, щоб висвітлити її.

ІГОР РОЗКЛАДАЙ,
член НМР

≈90
СПРАВ
РОЗГЛЯНУТО

>20
РЕКОМЕНДАЦІЙ
ОПУБЛІКОВАНО

>50
ВИСНОВКІВ
ВИДАНО

≈10
ЗАХОДІВ
ПРОВЕДЕНО

ЛІТНЯ ШКОЛА МЕДІЙНОГО ПРАВА ОБ'ЄДНАЛА ПРАКТИКІВ ГАЛУЗІ З БІЛЬШ ЯК ДЕСЯТИ КРАЇН

У перший рік роботи ЦЕДЕМ (тоді — Інституту медіа права) з 25 липня по 13 серпня 2005 року відбулася Літня школа медійного права, організована спільно з «Інтерньюз Нетворк», яка надалі стала візитівкою організації. Тоді освітня ініціатива зібрала 30 юристів з України і, за задумом засновників, мала замінити університетський курс.

Протягом наступних майже двадцяти років школа неодноразово трансформувалася: у 2006 році стала міжнародною, а під час пандемії COVID-19 перейшла в онлайн,

а ще — зуміла поширити формат за межі України, організовуючи навчання для медіаюристів, правозахисників і студентів-юристів старших курсів із Таджикистану, Казахстану й Киргизстану.

Міжнародна літня школа медійного права — це тритижнева професійна навчальна програма для юристів, які прагнуть отримати поглиблені знання із широкого кола питань, що стосуються, зокрема, свободи слова й інформації, діяльності медіа, захисту честі, гідності та

ділової репутації, захисту приватного життя людини, регулювання телерадіомовлення. У полі особливої уваги — європейські стандарти в галузі медійного права, зокрема Європейська конвенція з прав людини та практика Європейського суду з прав людини. Традиційно школа завершується муткортом — змаганнями учасників у форматі модельного суду з питань медійного права.

Учасники школи — юристи з медійного права та студенти старших курсів правових факультетів, які мають намір працювати в медійній галузі.

З 2005 року учасниками школи стали понад 400 осіб з України, Білорусі, Молдови, країн Південного Кавказу та Середньої Азії і не тільки.

Міжнародна літня медійна школа — це можливість для спілкування людей із різних культур. Вона формує мережу юристів, які поділяють спільні цінності та спілкуються впродовж років після випуску.

Літня школа медійного права — це чудова можливість познайомитися й заглибитися в багато аспектів медіа, наприклад новітні цифрові технології. А ще на власні очі побачити роботу медіа, як, наприклад, під час зустрічі з представниками Національної суспільної телерадіокомпанії України.

ЕЛЖАН КАБИШЕВ,
Алмати, Казахстан

9 ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ СИСТЕМАТИЧНО НАВЧАЮТЬСЯ ПРОТИДІЯТИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

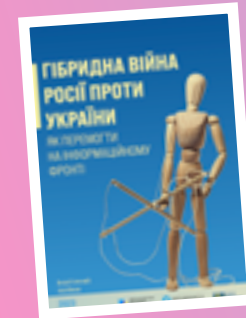
Медіаграмотність, розвиток критичного мислення, протидія дезінформації — наскрізні теми в діяльності ЦЕДЕМ. З 2021 року організація тісно співпрацює в цьому напрямі з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України й Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві МКСК (ЦСКІБ), зокрема спільно реалізуючи навчальні проєкти й інформаційні кампанії.

Один із результатів такої взаємодії — освітній проєкт **«Школа страткому та інформаційної безпеки»** (попередня назва — Школа протидії дезінформації). Його мета — підвищити рівень стійкості суспільства до зовнішніх інформаційних впливів шляхом навчання державних службовців, насамперед представників комунікаційних команд центральних органів виконавчої влади, обласних військових адміністрацій та інших органів державної влади та місцевого самоврядування стратегічних комунікацій та протидії дезінформації.

Дві навчальні програми школи, розроблені ЦСКІБ спільно із ЦЕДЕМ, — «Російська дезінформація та способи протидії їй» і «Стратегічні комунікації в публічному управлінні. Стратегії кризового реагування», — пройшли атестацію Національного агентства України з питань державної служби.

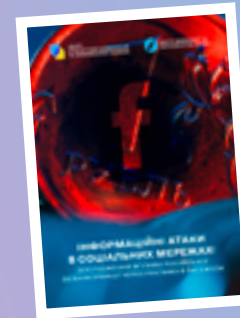
З 2022 по 2024 рік у межах школи відбулося понад 200 тренінгів, а навчання пройшли більш як 2500 осіб.

«Проактивні та реактивні методи боротьби з дезінформацією. Інформаційні атаки» — інноваційний навчальний курс (чат-модуль), розроблений та імплементований ЦСКІБ спільно із ЦЕДЕМ і партнерами. Учасники курсу самостійно опрацьовували навчальні матеріали в зручний для них час, виконували домашні завдання, відпрацьовували практичні навички з протидії дезінформації, дискутували, ставили уточнювальні запитання на щотижневих онлайн-сесіях із ментором і запрошеними спікерами. Навчання пройшов 41 державний службовець.

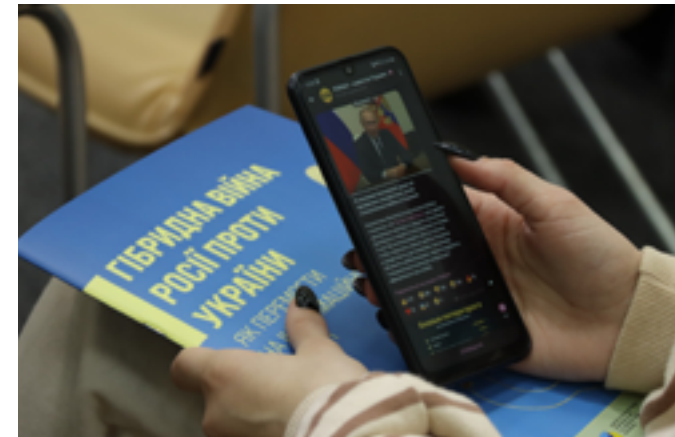
ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ. Як перемогти на інформаційному фронті

Розроблений за участі експертів ЦЕДЕМ посібник знайомить державних службовців і працівників органів місцевого самоврядування з основними аспектами протидії російській дезінформації та пропаганді.

ІНФОРМАЦІЙНІ АТАКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ РЕКЛАМУ В FACEBOOK

ЦСКІБ і ЦЕДЕМ проаналізували наративну частину російських рекламних повідомлень, таргетованих на українську аудиторію, механізми поширення дезінформації й пропаганди РФ в українському сегменті Facebook і методи протидії їй.

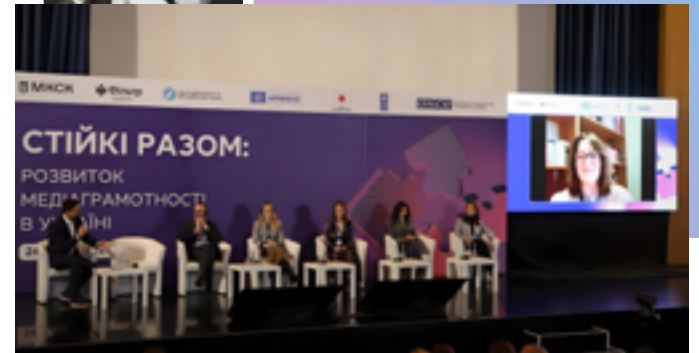

Окрім навчання держслужбовців, ЦЕДЕМ співпрацює з національним проєктом із медіаграмотності «Фільтр» Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, спрямованим на формування медіаграмотності як невіддільної навички сучасних українців, покращення координації зусиль у сфері медіаграмотності в Україні. У 2024 році ЦЕДЕМ і Фільтр у партнерстві з ЮНЕСКО запустили проєкт із підвищення медіа- та інформаційної грамотності українців під час війни.

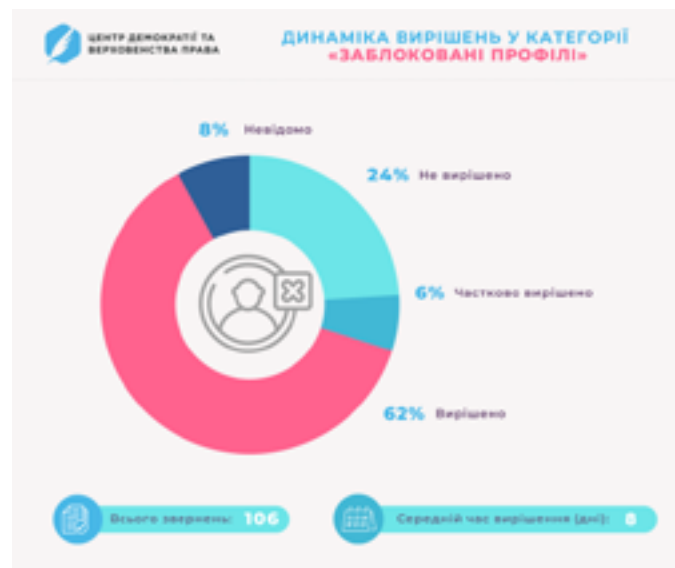
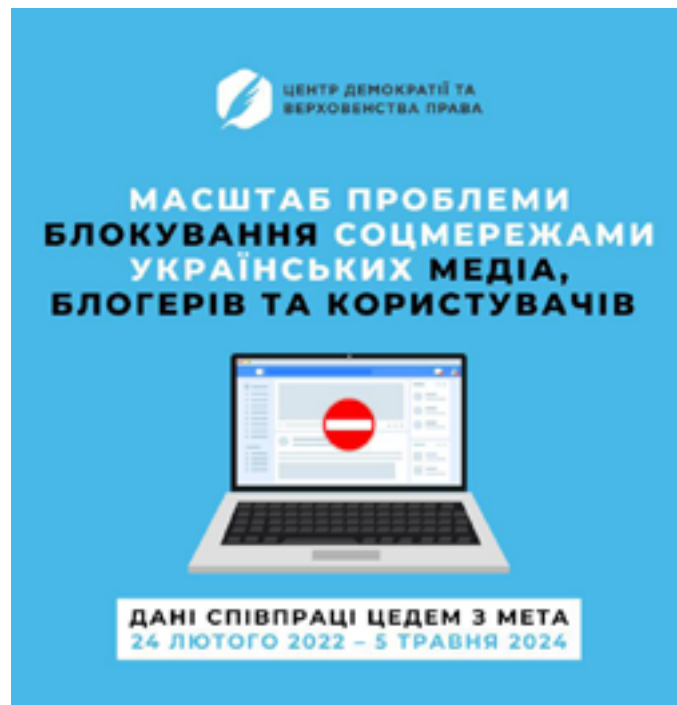
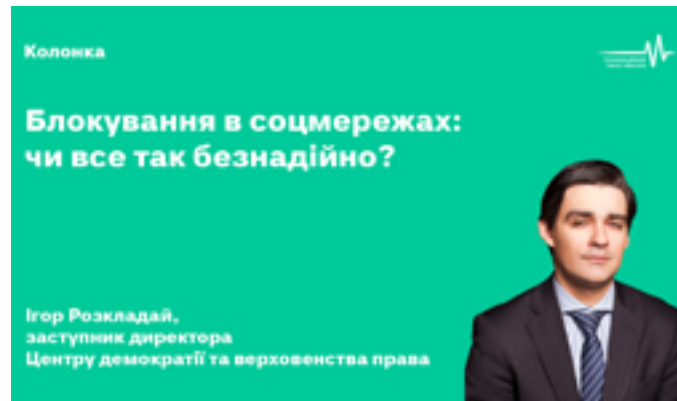

ПРО ЖИТТЯ УКРАЇНИ

Фільтр у співпраці із ЦЕДЕМ підготував збірник розповідей з історії, на прикладі яких можна вчитися медіаграмотності.

МЕТА ВДОСКОНАЛЮЄ СВОЇ АЛГОРИТМИ НА УКРАЇНСЬКИХ КЕЙСАХ

У лютому 2019 року ЦЕДЕМ став довіреним партнером (trusted partner) Meta (до 2021 — Facebook) в Україні.

Завдяки цьому статусу організація має повноваження приймати скарги від користувачів Facebook та Instagram щодо безпідставного блокування дописів та видалення облікових записів і подавати апеляції щодо цих дій. Натомість для Meta звіти ЦЕДЕМ слугують джерелом для аналізу, перелаштування алгоритмів і загалом удосконалення своєї роботи. Особливо тісною й плідною така співпраця стала після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, коли соціальні мережі заповнили російська пропаганда та дезінформація.

За останні три роки фахівці ЦЕДЕМ подали понад 1000 звернень до Meta, 70 % з яких були задоволені.

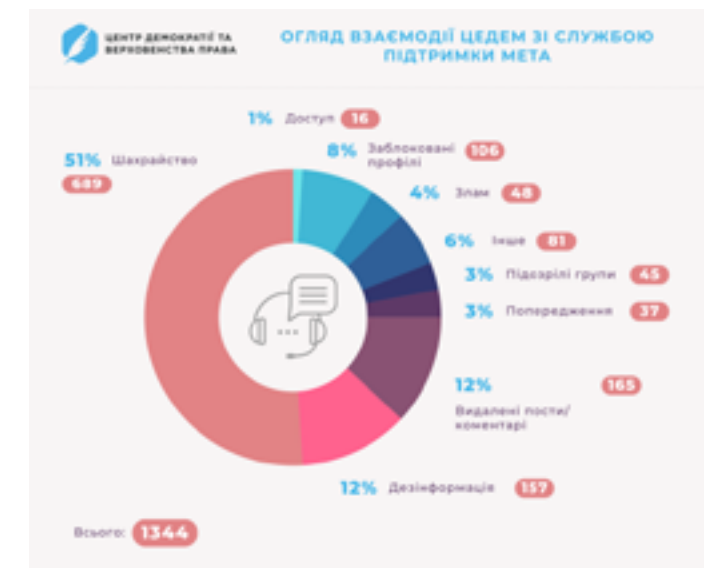
Серед позитивних [прикладів](#) співпраці ЦЕДЕМ і Meta: відновлений допис журналіста Вадима Карп'яка з гострою сатирою про кількість загиблих російських окупантів; розблокований профіль митця, який заблокували без пояснення причини (можливо, через зобра-

Ми співпрацюємо з підгрупою організацій громадянського суспільства через нашу програму довірених партнерів, щоб стимулювати глибшу співпрацю з конкретними місцевими організаціями й зміцнювати їхні можливості щодо відстеження матеріалів у соціальних мережах. Програма довірених партнерів є ключовою частиною наших зусиль із покращення наших політик, процедур забезпечення їх дотримання та продуктів із метою захисту користувачів на наших платформах.

МЕТА

ження на підтримку військовополонених з «Азову»); видалена сторінка-клон відомої людини; відновлений доступ до сторінки активістки, яка не була жертвою шахраїв і не порушувала Правила спільноти; видалений контент на зразок реклами несправжніх лікарських засобів, «оренди сторінок на Facebook» або «соціальних виплат від ООН».

НІЧОГО ДЛЯ ОГС БЕЗ ОГС: ПЕРША МЕТОДОЛОГІЯ Й ПЕРША НЕЗАЛЕЖНА ОЦІНКА РИЗИКІВ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ВК/ФТ/ФРЗМЗ В УКРАЇНІ

У 2021 році громадський сектор відчув на собі непередбачені негативні наслідки дії Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», ухваленого у 2019 році й спрямованого на впровадження стандартів, зокрема Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Серед них — вимоги до визначення кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) і відсутність чіткого й одноманітного тлумачення цього терміна державними органами. У 2022 році через повномасштабне вторгнення банківське обслуговування українських ОГС як українськими, так і іноземними банками істотно ускладнилося. Різко зросла кількість випадків банківського дерискінгу стосовно ОГС.

У 2021 ЦЕДЕМ почав працювати над аналізом зазначених проблем і відповідного законодавства і сьогодні **є єдиним аналітичним центром, який розробляє та пропонує системні рішення для покращення правового середовища для ОГС у цій сфері**. ЦЕДЕМ проаналізував звіти попередніх Національних оцінок ризиків (координуються Держфінмоніторингом) і виявив факт присвоєння неприбутковим організаціям високого рівня ризику. Високий рівень ризику є сигналом для банківської системи автоматично піддавати всі неприбуткові організації України посиленим заходам фінансового моніторингу, що суперечить ризик-орієнтованому підходу, передбаченому Рекомендацією 8 FATF.

У 2022 році ЦЕДЕМ долучився до міжнародної конференції, результатом якої стали [Тбіліські принципи](#), і в жовтні 2022 році [представив їх Держфінмоніторингу](#). ЦЕДЕМ напрацював комплексні пропозиції для державних органів щодо подолання непередбачуваних наслідків у сфері ВК/ФТ і взяв на себе зобов'язання з їх реалізації як представник громадського сектору.

У 2023 році організація презентувала [Методологію незалежної оцінки ризиків сектору неприбуткових організацій в Україні у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ](#). Її підготовці допомогло вивчення ЦЕДЕМ іноземного досвіду, зокрема в межах [навчального візиту](#) до Німеччини, а також залучення міжнародних експертів.

Лише в декількох країнах світу були проведені подібні незалежні оцінки, проте всі ґрунтувалися на методологіях Світового банку, Ради Європи або інших міжнародних інституцій. Методологія ЦЕДЕМ — це безпрецедентна розробка, яка враховує специфіку роботи ОГС і міжнародних організацій (донорів) в Україні, їхню роль у реалізації суспільно корисних проєктів, а також спеціальне законодавство, яке регулює діяльність громадського сектору.

Упродовж 2023–2024 років на основі цієї методології ЦЕДЕМ провів перше в Україні комплексне та незалежне [оцінювання](#) неприбуткового сектору на рівень ризику використання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ. За результатами комплексного аналізу загальна оцінка ризиків НПО визначена як **низька та середньо-низька**.

Передбачається, що результати незалежної оцінки ЦЕДЕМ будуть враховані при проведенні Національної оцінки ризиків у 2025 році.

ІНШІ СИСТЕМНІ РІШЕННЯ ЗА УЧАСТІ ЦЕДЕМ:

- на запрошення Міністерства фінансів України — напрацювання громадським сектором Методології визначення юридичними особами КБВ у частині для НПО;
- у співпраці з Міністерством юстиції України — підготовка й розміщення на порталі ДІЯ [«Гіду з визначення КБВ»](#);
- підготовка [збірки](#) ключових правових, навчальних та інформаційних матеріалів у сфері фінансового моніторингу й банківського обслуговування, які важливо знати лідерам ОГС.

Фінансова стабільність України сьогодні можлива тільки за умови безперебійної роботи організацій громадянського суспільства і водночас залежить від дотримання нами як країною міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ. Залучення громадського сектору до розроблення ефективної й коректної державної політики, спільні навчання ОГС, банків і держорганів щодо застосування законодавства, інформаційна та роз'яснювальна робота — ключ до подолання непередбачуваних проблем. З цим і працюємо.

АННА ІСІЧКО,
заступниця директорки ЦЕДЕМ

12

НОВІ РІШЕННЯ, ЩО ЗАХИЩАЮТЬ ПРАВА ВОЛОНТЕРІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬ ВОЛОНТЕРІВ

«Твоя безпека важлива для нас» — один із меседжів комунікаційної кампанії ЦЕДЕМ «Волонтерам, з турботою», покликаної підтримати волонтерську спільноту й наголосити на потребі самих волонтерів дбати про власну безпеку і внутрішній ресурс.

[Відео](#), створене з «PEDAN BURO», яке лягло в основу кампанії, у різних соціальних мережах та інтернет-ресурсах переглянуло **близько 1 мільйона людей**.

Героями невеликих історій, з яких складається відео, стали звичайні українці та українки, цивільні та військові, яким під час повномасштабного вторгнення допомагали волонтери з БФ «Схід SOS», БФ «Добрі справи Закарпаття», БФ «Закарпатські шаркані» та «Добробрату».

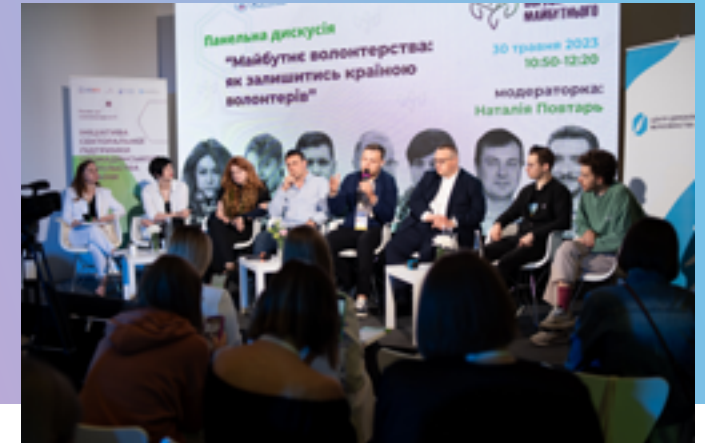
Кампанія перезавантажила вже наявний у суспільстві тренд **#подякуйволонтеру**, змістивши акцент на підтримку, захист, визнання й турботу про всіх сьогоденних волонтерів і волонтерок.

Подякувати волонтерам і допомогти турбуватися про себе, у тому числі через навчання, — це лише частина роботи ЦЕДЕМ у сфері розвитку волонтерства. Організація системно працює із законодавством у сфері волонтерської діяльності, щоб виявити прогалини, норми, які не працюють, і пропонує рішення, покликані захистити права волонтерів та організацій, які їх залучають. Зокрема, виявлені проблеми викладені в [розділі п'ятому](#) візійного документа «Карта правових реформ», підготовленого ЦЕДЕМ спільно з партнерами.

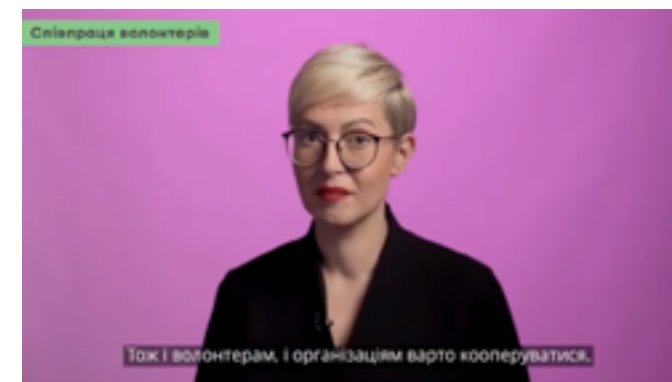
МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ГРОМАДСЬКИХ І БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ПРО БЕЗПЕКУ КОМАНДИ

МАТЕРІАЛИ ПРО ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСТВА

З 2014 року феномен волонтерства в Україні сфокусований на допомозі військовим і цивільним у відсічі неспровокованої збройної агресії РФ. Повномасштабне вторгнення значно збільшило кількість волонтерів, які евакуюють і лікують цивільних, забезпечують зброю та військову медицину, відновлюють зруйноване житло та інфраструктуру й роблять інші дива, часто в дуже небезпечному для них середовищі. Волонтери потребують захисту — як фізичного, так і їхніх прав.

Оскільки на рівні держави відсутня політика у сфері розвитку волонтерства, ЦЕДЕМ у партнерстві з Національною сервісною службою України розробив [Концепцію Державної програми розвитку волонтерства в Україні на 2025–2030 рр.](#), яку має затвердити Міністерство соціальної політики України. Окрім того, ЦЕДЕМ спільно з НСССУ розробив [зразки договорів](#) про провадження волонтерської діяльності між органами місцевого самоврядування / органами державної влади та волонтерами і випустив [Путівник з волонтерства](#).

У листопаді 2024 року на основі рекомендацій ЦЕДЕМ Мінсоцполітики затвердило [Методичні рекомендації](#) щодо особливостей укладання договору про провадження волонтерської діяльності і примірний договір.

Разом із гуманітарною організацією «Людина в біді» та Управлінням ООН з координації гуманітарних справ ЦЕДЕМ розробив [законопроект](#), щоб спростити міграційні правила перебування в Україні іноземних волонтерів і гуманітарних працівників. Для посилення соціального захисту волонтерів ЦЕДЕМ розробив та адвокатує зміни до [постанови № 604](#). Ще один виклик — створити умови для масового страхування волонтерів, з цією метою експерти організації розробили й проадвокатували реєстрацію в парламенті [законопроекту № 10040](#), покликаного звільнити від оподаткування страхування волонтерів.

МЕНТОРСТВО ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СТАЛО ЗВИЧНОЮ ПРАКТИКОЮ

Я мріяла про те, щоб українські громадські та благодійні організації могли навчатися системно. Щоб люди, які наважилися заснувати організацію чи фонд, не тонули в морі невідомості, набиваючи гулі об бюрократичні і фінансові перешкоди. Я мріяла про менторство в громадському секторі: щоб новостворена організація могла розраховувати на сталий і тривалий супровід. І моя мрія здійснилася. Так народилася Менторська програма — проєкт, який уже шість років допомагає громадським і благодійним організаціям.

ОЛЕСЯ ХОЛОПІК,
директорка ЦЕДЕМ

Менторська програма для підсилення адвокаційних спроможностей організацій громадянського суспільства започаткована у 2020 році. У її межах ментори (сталі ОГС) передають свої знання та досвід менті (менш досвідченим новоствореним організаціям). Ініціатива впроваджується в межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», що реалізується ICAP Єднання в консорціумі з УНЦПД і ЦЕДЕМ.

Програма передбачає декілька блоків навчання для

менторів і менті; візити ментора до організації-менті та візити-стажування представників ОГС-менті до ОГС-менторів; розроблення адвокаційних планів і реалізацію конкретних адвокаційних кампаній кожною парою ментора — менті впродовж усієї програми; стали підтримку спільноти менторів і випускників менторських програм (відповіді на запити, консультації, збір та обробка зворотного зв'язку, формування навчальних програм у відповідь на запит учасників спільноти).

ОРГАНІЗАЦІЇ-МЕНТІ	ОРГАНІЗАЦІЇ-МЕНТОРИ
• Стають більш інституційно спроможними • Починають працювати більш системно • Розвивають адвокаційні та інші спроможності • Під керівництвом ментора можуть прискорити процеси, на які пішло б кілька років спроб і помилок Як результат, ОГС-менті розуміють, як за допомогою адвокації можна досягти поставленої мети, і за підтримки ОГС-ментора розробляють і втілюють адвокаційні кампанії.	• Вчать узагальнювати й передавати свій досвід • Прокачують власну експертність • Поширюють культуру організаційного менторства • Посилюють навички менторства • Розширюють свої контакти з недавно створеними ОГС із різних куточків України • Отримують свіжий погляд на власні процеси та досвід

5 програм

ВІДБУЛОСЯ ПРОТЯГОМ 2020–2024 РР.

7 місяців

СЕРЕДНЯ ТРИВАЛІСТЬ ПРОГРАМИ

213

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ

82

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ПАР ОРГАНІЗАЦІЙ МЕНТОРІВ І МЕНТІ

82

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ РОЗРОБЛЕНИХ І ЧАСТКОВО ВТІЛЕНИХ АДВОКАЦІЙНИХ ПЛАНІВ

9+ балів із 10

ОЦІНКА ПРОГРАМИ УЧАСНИКАМИ

Менторка допомогла скоригувати адвокаційний план згідно із сьогоднішніми реаліями. Допомогла знайти ключові меседжі та напрями, які слід розвивати. Вона підказала основні етапи ухвалення рішень у міській раді, а також допомогла з розробленням проєкту міської програми. Саме вона спонукала до дій, які, на перший погляд, здавалися неважливими чи навіть неможливими, що зрештою вилилося в успішний результат співпраці.

ПРЕДСТАВНИК ОРГАНІЗАЦІЇ-МЕНТІ

У мене сформувався портфель інструментів, прийомів, технік для роботи з менті; я дослідила та відкрила для себе багато аспектів взаємодії в парі ментор — менті; окрім того, участь у програмі сприяла формуванню бази партнерських контактів у сфері ІГС і налагодженню дружніх контактів із колегами-менторами.

ПРЕДСТАВНИЦЯ ОРГАНІЗАЦІЇ-МЕНТОРА

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ФОРМУЄ ВІЗІЮ СВОГО РОЗВИТКУ, СТРАТЕГІЮ РОБОТИ І СПІВПРАЦЮЄ З ДЕРЖАВОЮ

[Національну стратегію](#) сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 рр. затверджено у вересні 2021 року, а 14 лютого 2023 року уряд схвалив [план заходів до 2024 року](#) на її виконання. Уперше Секретаріат Кабінету Міністрів України створив такі документи в інклюзивному діалозі з представниками громадського сектору.

У Національну стратегію та план заходів до 2024 року ввійшла значна частина положень [Карти правових реформ для громадянського суспільства](#), напрацьованої консорціумом організацій — ICAP Єднання, УНЦПД та ЦЕДЕМ — протягом 2019–2020 рр. у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України». ЦЕДЕМ координував роботу більше як 350 експертів громадянського суспільства для створення цього документа.

пертів громадянського суспільства для створення цього документа.

Карта правових реформ для громадянського суспільства в Україні — це аналітичний, візійний та полісидокумент, що містить бачення пріоритетів реформування й покращення правового середовища для ОГС на 2021–2025 роки. Його особливість і цінність полягає в тому, що він створений безпосередньо ОГС і представляє інтереси всього сектору.

У межах підготовки карти відбулося **37** тематичних дискусій і **6** регіональних обговорень, у яких узяли участь **1164** учасники із понад **250** ОГС національного та місцевого рівнів.

Результат такої роботи — чіткий та актуальний порядок денний реформ для громадянського суспільства в Україні, що містить деталізовану картину проблем, труднощів і перешкод, з якими стикається громадський сектор, а також пропонує комплекс кроків, які дозволять ці проблеми розв'язати. По суті, це адвокаційний інструмент, який використовують ОГС, щоб просувати необхідні для сектору реформи.

Зокрема, у 2022 році юристи ЦЕДЕМ стали співавторами й проадвокатували ухвалення та впровадження двох законів — [№ 2520](#) та [№ 2519](#), спрямованих на виконання положень першої редакції **розділу 5 Карти правових реформ**. У результаті було спрощено діяльність організацій, що залучають волонтерів, і створено можливості для посилення соціального захисту волонтерів.

У 2023 році ЦЕДЕМ оновив [розділ 5](#) Карти правових реформ, урахувавши нові проблеми у сфері волонтерської діяльності, які проявилися після початку повномасштабної війни Росії проти України.

Упродовж 2024 року ЦЕДЕМ брав активну участь у формуванні плану заходів на виконання Національної стратегії на наступний період, який має затвердити Кабінет Міністрів України.

КАРТА ПРАВОВИХ РЕФОРМ

91 проблема 307 рішень

[Платформа за правові реформи для ОГС](#) — це коаліція для координації зусиль ОГС із метою адвокатування ухвалення та впровадження правових змін, передбачених картою правових реформ.

15

ОСОБИСТА Й ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТАЛА ТРЕНДОМ

Місія ЦЕДЕМ — сприяти розвитку суспільства активних та **відповідальних** громадян. **Відповідальність** — одна із цінностей організації. І саме на **відповідальності** організація найбільше акцентує у своїй діяльності, чи то змінюючи поведінку громадян у ставленні до безпеки на дорозі, чи то об'єднуючи найбільші компанії заради етичного використання сучасних технологій.

Саме тому ініційований у 2021 році довгостроковий

проект зі створення списку вчинків відповідальних людей, які позитивно змінюють як своє життя, так і життя своєї сім'ї, громади, міста, — **«100 вчинків відповідальних громадян»** — цілком логічний крок у діяльності організації.

Список зі 100 відповідальних вчинків створено українцями для українців. Робота над ним сприяла формуванню всеукраїнської спільноти відповідальних громадян і підвищенню рівня громадянської відповідальності в Україні.

ОБГОВОРЕННЯ

- 5 місяців
- 19 міст
- 19 амбасадорів
- > 400 учасників
- 1 онлайн-опитування

ФОРМУВАННЯ СПИСКУ

100 вчинків відповідальних громадян [презентовано](#) 29 березня 2023 року.

Вчинки об'єднані в 9 категорій:

- країна
- громада
- планета
- робота
- безпека
- соціум
- розвиток
- сім'я
- здоров'я

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ

Інтерв'ю, лонгріди та відеоісторії, які розповідають про відповідальні вчинки українців і надихають на них інших, відповідальні бесіди на актуальні теми

Це проєкт про людей. Небайдужих до себе, своєї родини, сусідів і міста. Тільки спільно з усіма ми можемо творити зміни, знаходячи одинокців і запалюючи їхні серця. Відповідальний вчинок може бути простим, але він точно робить великий внесок для суспільства.

НАДІЯ ШУВАР,

заступниця директорки з програмного розвитку ЦЕДЕМ у 2020–2022 рр.

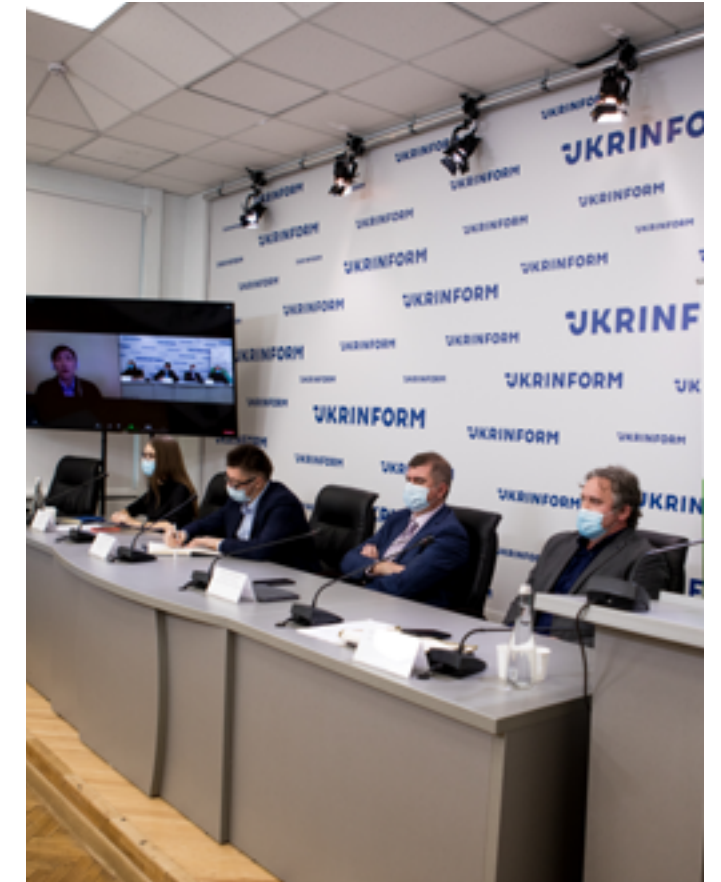

Ще один приклад відповідальності — об'єднання зусиль громадянського суспільства, бізнесу та влади заради реалізації спільних проєктів. У 2020 році ЦЕДЕМ у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства» разом із Міністерством культури та стратегічних комунікацій України й Секретаріатом Кабінету Міністрів України започаткував інформаційну кампанію «Громадянське суспільство та влада — кращі практики співпраці» і почав збирати приклади такої співпраці.

Пізніше додався третій учасник — бізнес.

Збірники історій «Громадянське суспільство, бізнес та влада — кращі практики співпраці», які з'явилися протягом цього часу, і низку відео на основі цих історій створено, щоб показати успішну співпрацю громадського сектору, бізнесу та органів влади, їхні результативні практики комунікації та спільної роботи. Популяризація успішної співпраці — це натхнення до наслідування, внесок у перемогу України над окупантом, її відбудову та розвиток громадянського суспільства, тобто ще один крок на шляху до побудови суспільства свідомих і відповідальних громадян.

Ця ініціатива також демонструє спроможність ЦЕДЕМ до сталої й партнерської співпраці з державою, адже такі тривалі спільні інформаційні кампанії свідчать про взаємодовіру та фаховість.

БІЗНЕС САМОСТІЙНО СТВОРЮЄ ПРАВИЛА ЕТИЧНОГО ТА ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

16 грудня 2024 року 14 українських компаній підписали [Добровільний кодекс поведінки з етичного та відповідального використання штучного інтелекту](#). Таким чином вони засвідчили готовність стати на шлях саморегулювання й проактивно підійти до впровадження найвищих етичних стандартів у сфері ШІ.

Саморегулювання передбачає, що компанії самі формують етичні принципи використання ШІ, які забезпечують безпеку їхніх продуктів для споживачів. Держава разом із громадськими організаціями надає експертну підтримку, щоб ці принципи відповідали найкращим світовим стандартам і враховували майбутні законодавчі вимоги України у сфері ШІ.

ВІСІМ КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ЕТИЧНОГО ТА ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, СТВОРЕННЯ Й УПРАВЛІННЯ СИСТЕМАМИ ШІ:

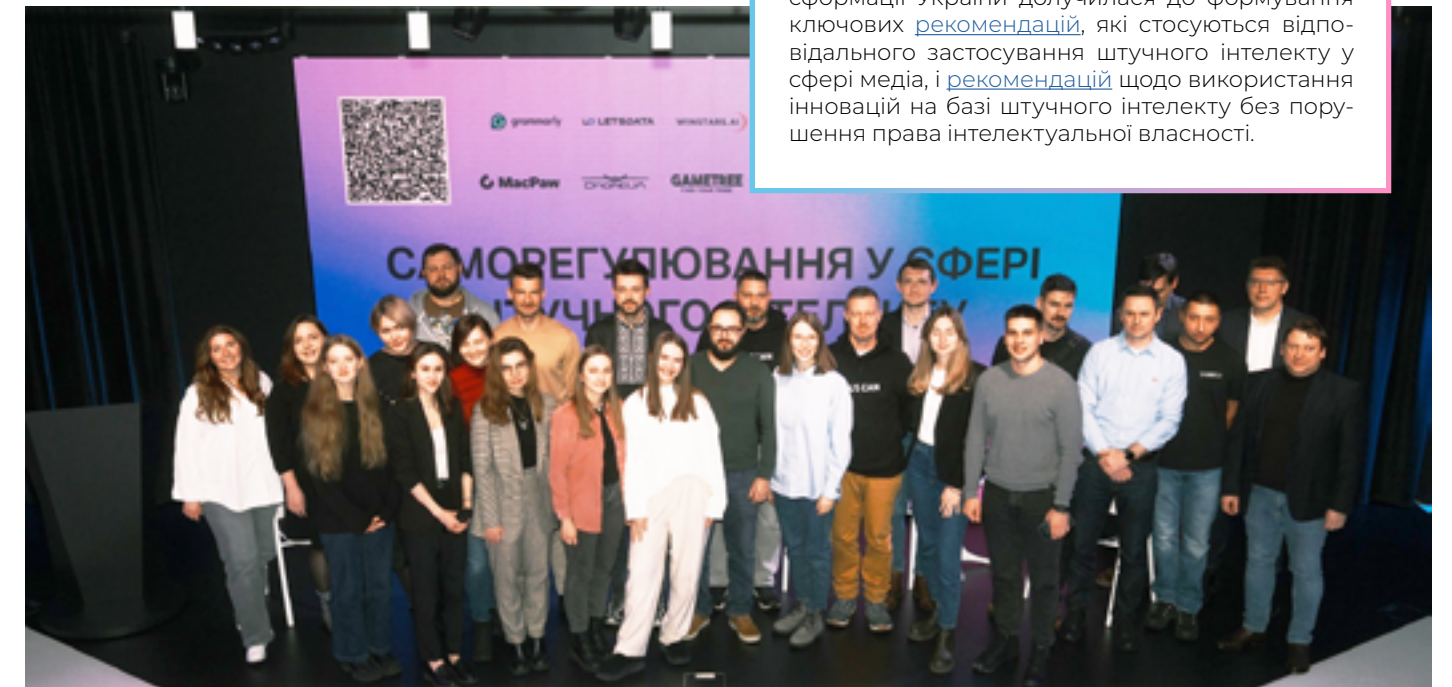
1 ризикоорієнтований підхід	5 прозорість
2 безпека та надійність	6 контроль із боку людини та моніторинг
3 приватність і захист даних	7 лідерство і розвиток поінформованості
4 справедливість і рівність	8 інтелектуальна власність

Ініціаторами розроблення кодексу стали Міністерство цифрової трансформації України, ЦЕДЕМ та Експертно-консультаційний комітет з питань розвитку сфери ШІ при Мінцифри. Ольга Петрів, юристка ЦЕДЕМ із питань ШІ, узяла безпосередню участь у написанні проєкту тексту кодексу, а також координуванні процесу створення й підписання кодексу.

Запровадження Добровільного кодексу поведінки в Україні — один із кроків заради захисту прав людини, демократії та верховенства права в епоху використання штучного інтелекту.

ЦЕДЕМ має статус **спостерігача в комітеті Ради Європи зі штучного інтелекту** та [брав](#) участь у формуванні Рамкової конвенції зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права, ухвалені 17 травня 2024 року. Окрім того, організація на запрошення Міністерства цифрової трансформації України долучилася до формування ключових [рекомендацій](#), які стосуються відповідального застосування штучного інтелекту у сфері медіа, і [рекомендацій](#) щодо використання інновацій на базі штучного інтелекту без порушення права інтелектуальної власності.

УТРИЧІ БІЛЬШЕ ВОДІЇВ ПРИСТІБАЮТЬСЯ В АВТО

За останні сім років кількість водіїв, які пристібаються в авто, зросла із 15 % до 46 % — про це свідчать результати дослідження «Рівень користування ременями безпеки серед водіїв у містах України», яке проводить ЦЕДЕМ разом із ГО «Vision Zero» з 2017 року.

За цими цифрами стоїть потужна адвокаційна робота в межах Кампанії «За безпечні дороги», започаткована у 2016 році ЦЕДЕМ спільно з ГО «Vision Zero» та ГО «U-Cycle» (тоді — Асоціація велосипедистів Києва).

Кампанія зосереджена на трьох факторах ризику, які впливають на тяжкість наслідків ДТП, виділених ВООЗ:

- надмірна швидкість руху транспортних засобів;
- ігнорування ременів безпеки, мотошоломів, дитячих крісел;
- відволікання на телефон та інші пристрої під час керування автомобілем.

Два основні складники успішної адвокаційної кампанії ЦЕДЕМ і партнерів на підтримку пасків безпеки:

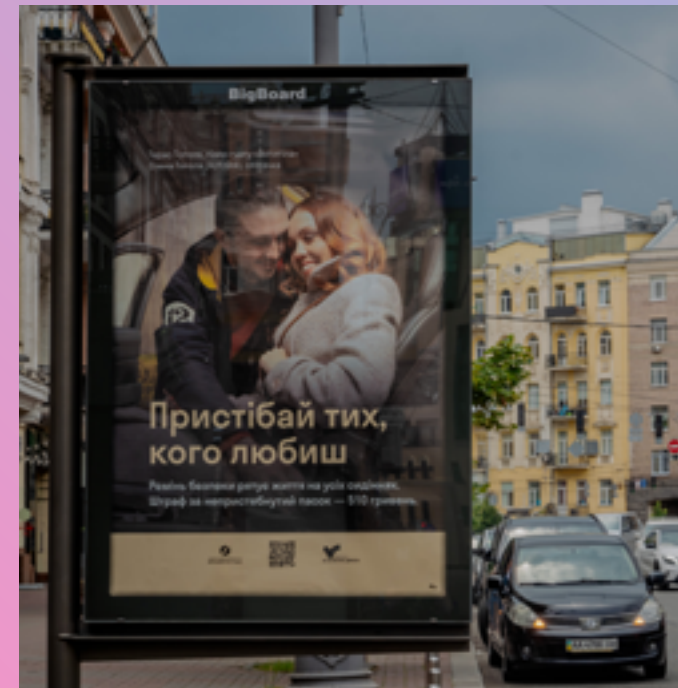
- привернення суспільної уваги до проблеми за допомогою інформаційних кампаній;
- просування змін до законодавства про підвищення штрафів за некористування пасками, які ЦЕДЕМ системно втілює з 2018 року.

Комплексний законопроект № 2695 у сфері безпеки дорожнього руху ухвалено 16 лютого 2021 року. Він посилив відповідальність за порушення низки правил дорожнього руху. Зокрема, підвищив штраф за невикористання ременів безпеки з 51 гривні до 510 гривень.

«ПРИСТЕБНИСЬ» (2017)

«ПРИСТІБАЙ, КОГО ЛЮБИШ СПІЛЬНО» (2021)

«ПОМ'ЯТІ, АЛЕ ЖИВІ» (2018)

«РЕМІНЬ АБО РОЗТИН» (2019)

ГРОМАДСЬКІ МІСЦЯ ВІЛЬНІ ВІД КУРІННЯ Й РЕКЛАМИ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Ще на початку 2010-х похід на дискотеку чи кафе мав стійку асоціацію зі неприємним запахом тютюну на одязі й волоссі та потребою випрати чи віддати в хімчистку речі. На розв'язання такої проблеми мав вплинути законопроект [«Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення окремих положень про обмеження місць куріння тютюнових виробів»](#), відомий також як Закон про заборону куріння в громадських місцях, який Верховна Рада України ухвалила 24 травня 2012 року. Одним із його розробників став тодішній директор Інституту медіа права (зараз — ЦЕДЕМ) Тарас Шевченко, а експерти організації разом із партнерами адвокатавали його ухвалення.

16 грудня 2012 року закон набув чинності. З цього дня під заборону опинилося куріння тютюнових виробів, електронних сигарет і кальянів у приміщеннях закладів ресторанного господарства; у приміщеннях і на території навчальних закладів, спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту, закладів охорони здоров'я, у приміщеннях об'єктів культурного призначення та органів державної влади і місцевого самоврядування, інших державних установ; на стаціонарно обладнаних зупинках транспортних засобів. А за порушення як підприємці (фізичні та юридичні особи), так і фізичні особи-курці мали сплачувати штрафи.

Перший [моніторинг](#), проведений ЦЕДЕМ після набрання чинності законом, констатував високий рівень виконання закону не лише власниками закладів, а й самими клієнтами та перевагу повної заборони куріння над частковою, яка діяла раніше.

ЦЕДЕМ із 2010 року бореться з тютюнокурінням в Україні, втілюючи проєкт «Київ без тютюнового диму» у співпраці з Коаліцією громадських організацій «За вільну від тютюнового диму Україну!», зокрема ГО «Життя».

Окрім Закону про заборону куріння в громадських місцях, експерти організації є співавторами та адвокатавали ухвалення комплексного Закону України [«Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну»](#), що містить низку євроінтеграційних положень, зокрема урівнює вживання всіх форм новітніх тютюнових і нікотинових виробів в громадських місцях на рівні з заборною куріння сигарет, і Закону України [«Про медіа»](#), яким заборонено рекламу електронних сигарет, заправних контейнерів, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння в медіа, у місцях проведення спортивних заходів і спортивних змагань тощо. У 2023 році ЦЕДЕМ завершив багаторічну роботу над законопроектом про заборону втручання тютюнової індустрії в державну політику щодо охорони здоров'я та податків, розроблений в тісній співпраці з низкою державних установ і неурядових організацій, та презентував основні його положення. Він передбачає комплексне розв'язання проблеми втручання тютюнових лобістів у роботу державної влади та місцевого самоврядування.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА, ЩО ШВИДКО РЕАГУЄ НА ЗАПИТИ РІЗНИХ ЦІЛЬОВИХ АУДИТОРІЙ

Якісна правова освіта для журналістів та юристів була визначена одним із напрямів діяльності ЦЕДЕМ (тоді — Інституту медіа права) разом із заснуванням організації у 2005 році.

З того часу ЦЕДЕМ провів сотні навчальних заходів, експериментуючи з форматами й реагуючи на тематичний порядок денний. **Дистанційний курс із медійного права** для журналістів, для якого використовувалася електронна пошта та віддалене тестування, запроваджений у 2005 році, дозволив охопити набагато більшу аудиторію порівняно із живими заходами і заклав міцний фундамент для формування кола фахівців у цій вузькій темі.

У 2011 році, після набрання чинності Законом про доступ до публічної інформації, експерти ЦЕДЕМ розпочали низку навчань для різних аудиторій, у тому числі державних службовців і журналістів. І зараз, через майже чотирнадцять років, ці навчальні заходи залишаються актуальними, про що свідчать цифри: тільки у 2024 році **онлайн-тренінги з доступу до інформації** відвідали понад **1100** державних службовців-розпорядників інформації. А створений спільно з партнерами у 2017 році онлайн-курс, розміщений на платформі «Prometheus»,

уперше охопив різні аудиторії — [громадських активістів та журналістів](#) і [державних службовців, розпорядників інформації](#).

Після Революції Гідності громадський сектор зайняв помітну роль у формуванні політичного порядку денного, відстоюючи й просуваючи актуальні реформи. Водночас така діяльність потребувала сильного теоретичного підґрунтя — і ЦЕДЕМ відреагував цілою низкою освітніх можливостей. Так, у [Майстерні активних громадян](#) регіональні активісти протягом року вивчали дієві антикорупційні інструменти. [Відкритий університет реформ](#) об'єднав молодь, яка хотіла знати більше про реформи й долучатися до їх втілення. [Школа адвокації та Школа комунікацій](#) стали місцем формування й професійного зростання для фахівців із громадського сектору, адже навчали тонкощів адвокаційної й комунікаційної роботи саме в цій сфері.

Освітній діяльності ЦЕДЕМ не змогла завадити навіть пандемія COVID-19. Закриті фізичні кордони відкрили безмежні можливості для навчання онлайн. Як результат, трансформовані у віртуальний формат курси дозволили охопити більшу аудиторію, а окремі проекти з місцевих переросли у всеукраїнські.

Після повномасштабного вторгнення виникла потреба в нових специфічних знаннях і навичках. Так з'явилася **Школа безпеки для ОГС та активістів**. Водночас потужна дезінформаційна робота ворога зумовила хвилю навчальних заходів із підвищення **медіаграмотності** та **безпеки в цифровому просторі, а також тренінгів із ШІ**, організованих ЦЕДЕМ.

ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС ІЗ МЕДІЙНОГО ПРАВА ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ
НАВЧАЛЬНІ ПОЇЗДКИ ЗА КОРДОН
ШКОЛА АДВОКАЦІЇ ШКОЛА КОМУНІКАЦІЙ
ТРЕНІНГИ МЕНТОРСЬКА ПРОГРАМА ДЛЯ ОГС
ШКОЛА БЕЗПЕКИ ДЛЯ ОГС ТА АКТИВІСТІВ
НАВЧАННЯ ДЛЯ КОАЛІЦІЙ ОГС
МАЙСТЕРНЯ АКТИВНИХ ГРОМАДЯН
ОНЛАЙН-КУРСИ ВІДКРИТИЙ УНІВЕРСИТЕТ РЕФОРМ
ШКОЛА АНТИТЮТЮНОВОГО АКТИВІСТА
МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА МЕДІЙНОГО ПРАВА

НОВЕ ПОКОЛІННЯ, ЩО РОЗУМІЄ ЗМІСТ РЕФОРМ І СТАЄ ЇХ ЧАСТИНОЮ

Відкритий університет реформ (ВУР) — це освітній проєкт для молоді, яка прагне дізнатися більше про реформи та долучитися до їх втілення. Перший набір провів РПР у 2015 році. ЦЕДЕМ надавав організаційну та фінансову підтримку, починаючи з другого набору, і продовжував реалізувати проєкт до 16-го випуску завдяки фінансовій підтримці Швеції.

Після Революції Гідності ВУР став осередком формування спільноти активної, інтелектуальної, свідомої молоді — майбутньої еліти України. Упродовж восьми років освітній проєкт знайомив молодих змінотворців із реформами в Україні, перспективами й проблемами їх утілення, а також допомагав здобути навички, необхідні майбутнім реформаторам.

Формат:

- три місяці **лекцій** один раз на тиждень про актуальні реформи від провідних фахівців, що мають значний досвід у впровадженні змін, і формування навичок, важливих для майбутніх реформаторів: стратегування, критичного

мислення, лідерства, адвокації, публічних виступів;

- стажування** в партнерській громадській організації. Дає можливість долучитися до реалізації певної реформи, здобути нові знання й навички та дізнатися більше про роботу в громадському секторі. Нерідко слугує стартовим майданчиком для роботи в громадських організаціях і державному секторі;
- робота в групах над спільним **проєктом** на тему реформ.

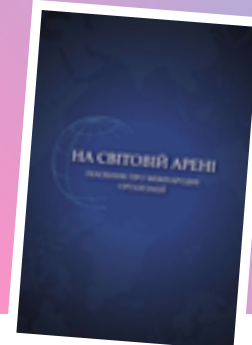
У 2019 році, після обрання нового складу Верховної Ради України, запрацював **ВУР для помічників народних депутатів**, де вони могли сформулювати цілісне бачення актуальних процесів реформування в Україні, налагодити контакти з експертами й практиками з українських і міжнародних громадських організацій та роззнайомитися між собою.

У 2020 році через пандемію COVID-19 ВУР уперше відбувся онлайн. Новий формат дозволив масштабувати діяльність і залучити молодь із будь-якого куточка України.

Я зрозумів, що для «творення реформ» насправді недостатньо лише теоретичного багажу; не обійтися без готовності до командної роботи, брейнштормінгу, опанування надзвичайних ситуацій і вміння нестандартно дивитися на речі.

БОГДАН МИРОНЕНКО,
ВУР-15

АБЕТКА РЕФОРМ

Книга, створена випускниками ВУР-8, у якій кожній літері відповідає певна реформа (наприклад, Б — бюджет участі) та історія про неї.

ПОСІБНИК «НА СВІТОВІЙ АРЕНІ»

Команда випускників ВУР-15 збирала інформацію про 20 міжнародних організацій і розповіла про їхні функції та співпрацю з Україною.

ВУР — це сміливий і натхненний крок до майбутньої професії. Ти маєш змогу пройти стажування в громадському чи державному секторі, отримати практичні поради та досвід і навіть працевлаштуватися.

ЮЛЯ ЯЦИШИНА,
ВУР-15

ДЯКУЄМО ПАРТНЕРАМ,
КОЛЕГАМ, ДРУЗЯМ,
ОДНОДУМЦЯМ ЗА ЦІ

20
РОКІВ

НАСТУПНІ ІСТОРІЇ
УСПІХУ ЦЕДЕМ
ЩЕ ПИШУТЬСЯ

ПРАЦЮЄМО ДАЛІ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА
АКТИВНИХ І ВІДПОВІДАЛЬНИХ ГРОМАДЯН!

Річні звіти ЦЕДЕМ

Центр демократії та верховенства права
Centre for Democracy and Rule of Law

www.cedem.org.ua
info@cedem.org.ua

[Facebook](#)

[X](#)

[YouTube](#)

[Instagram](#)

[LinkedIn](#)